

Mozdulatokba vésett gyökerek DVD kollekción

Összeállította és szerkesztette:
Pávai István

Romániai Magyar Néptánc Egyesület, Sepsiszentgyörgy, 2016

Felelős kiadó: Romániai Magyar Néptánc Egyesület
Szerkesztés: Pávai István
Borítóterv: Kobak Design
Tördelés: Sylvester Réka
A DVD-k technikai összeállítása: Dénes Zoltán
Tipográfia: Kobak Design
A térképeket készítette: Pávai István és Abonyi György.
A gyűjtések feldolgozásában közreműködött: Nagy Andrea

A kiadvány a *Mozdulatokba vésett gyökerek* című projekt
DVD kollekciónak ismertetője.

©Romániai Magyar Néptánc Egyesület, 2016

Mozdulatokba vésett gyökerek

– A romániai magyarság kulturális szellemi örökségének digitális megőrzése –

A Romániai Magyar Néptánc Egyesület 1991-ben alakult, 2006 óta a jelenlegi keretek között, Sepsiszentgyörgyön működik. Szakmai szervezet lévén, a szakmát érintő rendezvények támogatásával, illetve szervezésével foglalkozik.

A *Mozdulatokba vésett gyökerek* című projekt célja a romániai magyarság kulturális szellemi örökségének modern technikai eszközökkel való digitalizálása, a hagyományos népi kultúra bemutatása a nagyközönség számára.

A projekt eredményei:

- Egy folklórdokumentáló és archiváló központ létrehozása a Romániai Magyar Néptánc Egyesület székhelyén, melynek működése által lehetővé válik néhány magán kézből levő, a projekt számára felajánlott gyűjtés felleltározása, digitalizálása, illetve szakmai feldolgozása, majd interneten való közzététele.
- A *folkmedia.ro* három nyelvű honlapon közzétett 200 órányi folklórfelvétel bárki számára elérhető. Az itt található részletes kereső pedig lehetővé teszi a táncok, dallamok, valamint adatközlők pontos felkutatását. A felvételek mellett szereplő pontos szakmai leírás segít a tánc- és népzene tudás továbbfejlesztésében.
- Projektzárásként egy 30 lemezes DVD gyűjtemény kiadása, illetve 120 példány ingyenes szétosztása különböző hazai és külföldi kulturális intézmény számára. A lemezeken megtekinthető folklórfelvételek átfogó képet mutatnak Erdély táncairól.

A *Mozdulatokba vésett gyökerek* projekt időtartama: 2015. április - 2016. augusztus.

Véghezvitelét a következő személyek biztosították:

Deák Gyula Levente (elnök)

Kádár Zsuzsanna (pénzügyi felelős)

Kerezsi Hajnalka, Bartha Ágnes (projektfelelős)

Sylvester Réka (marketing felelős)

Magyar Csaba, Bálinth István (digitalizáló technikus)

Dr. Pávai István (etnomuzikológus)

Dr. Könczei Csongor (etnokoreológus)

Pávai István

Felcsík, Felső-Maros mente, Mezőség és a Maros-Küküllő vidék táncai és zenéje

Ismertető a *Mozdulatokba vésett gyökerek* sorozat
első 18 DVD-jéhez

A *Mozdulatokba vésett gyökerek* című sorozat első 18 DVD-jére olyan felvételek kerültek, amelyek 1991–1993 között készültek a Háromszék Táncegyüttes által szervezett sepsiszentgyörgyi Népzene- és NéptáncTalálkozók alkalmával. A felvételek célja a még élő, hagyományőrző falusi adatközlő táncosok, s az őket kiszolgáló zenészek hagyományos kultúrájának dokumentálása volt. 2013-ban, a találkozók 25 éves évfordulója alkalmával a Háromszék Táncegyüttes *Forrásvidéken* címmel egy beszélgetésgyűjteményt adott közre a találkozók adatközlőivel, amelyet Fekete Réka és Ferencz Csaba készített. Így a DVD-ken látható táncosok, zenészek egy részével is készültek beszélgetések, amelyeket érdemes elolvasniuk az érdeklődőknek, mert fontos háttérinformációkkal egészítik ki felvételeinket.

A felvételek amatőr technikai feltételek mellett készültek, ezért számos technikai hibát tartalmaznak. A felvételek vágásánál nem törekedtünk mesterséges lekerékítésre, próbáltuk megőrizni a gyűjtés spontán hangulatát az esetlegességekkel, próbálgatásokkal, újramezdésekkel együtt.

Az itt közreadott felvételek többségükben táncokat tartalmaznak, de természetesen kapcsolódtak hozzájuk az önálló tánczenei hangszeres felvételek, és olyan mulatónóták, népdalok is, amelyeket táncos mulatságokban a táncszünetben

szoktak énekelni zenekari kísérettel vagy anélkül. A 18 DVD-re négy nagyobb erdélyi táj (Székelyföld, Felső-Maros mente, Mezőség, Maros-Küküllő vidéke) néhány kistájáról (Felcsík, Luc mente, Belső- és Észak-Mezőség, Erdélyi Hegyalja, Kutasföld, Felső-Vízmellék) válogattam a felvételeket. Az albumok és az egyes DVD-k tartalmának adatszerű felsorolása előtt röviden bemutatom ezeket a tájakat, s a rájuk jellemző tánc- és zenei hagyományokat.

SZÉKELYFÖLD

A Székelyföld Erdély dél-keleti sarkában található nagyobb régió, amely sajátos történelmi múlttal rendelkezik. A korábbi századokban a rendi különállóság, a vármegyei jobbságtól eltérő jogi státusz, a székely öntudat nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a Székelyföld napjainkig hatóan kulturálisan is elkülönül a szomszédos egykori vármegyei magyarságtól. Évszázadokon keresztül közigazgatásilag is eltérően szerveződött, úgynevezett székekben, amelyeknek 1876-ban történt megszűnésekor is olyan vármegyék jöttek létre, amelyek többek között megfeleltek a korábbi székeknek. A Székelyföld belsején áthaladó hegyvonulatok éles belső határokat szabnak, így a viszonylag egységes etnikai összetétel ellenére is néprajzi szempontból jelentős eltérések vannak az egyes székely területek között, s ezt az eltérő nyelvjárás is kiemeli.

Az adott székekhez való tartozás tudata napjainkig érezhető, s az olyan emblematikus kulturális szimbólumok, mint a népviselet vagy az ún. székelykapuk szerkezetileg és díszítésmódban is székenként különbözőek. Így természetes, hogy a Székelyföldet néprajzilag egy olyan nagyobb régióknak kell tekintetünk, amelyen belül az egykori székek képeznek középtájakat, s azokon belül pedig nagyjából hagyományosan létező kistájak rajzolódnak ki. Ezeknek gyökerei az egykori katonai szervezeti rendszer idejére nyúlnak vissza, s körvonalait az anyaszékeken belül egykor létesült fiúszékek, továbbá természetföldrajzi tényezők is meghatározzák. A Székelyföldön gyakoriak a hegyi medencékben vagy egy-egy folyó mentén kialakult kistájak.

A Székelyföld székein (középtájain) belül az alábbi hagyományosan létező kistájak alakultak ki, amelyeken belül még további mikrotájakat is meg lehet helyenként határozni, de amelyekre itt most nem térek ki: Marosszék (Marostere vagy Marosmező,

Marosszéki Mezőség, Nyárad mente, Felső-Kis-Küküllő mente), Udvarhelyszék (Udvarhely vidéke, Homoród mente, Keresztúr vidéke, Sóvidék), Háromszék (Alsó-Háromszék, Felső-Háromszék, Erdővidék), Csíkszék (Gyergyó, Felcsík, Középcsik, Alcsík, Kászon). Ezekon kívül meg kell említeni Aranyosszékot, amely nem alkot összefüggő területet az előbb felsoroltakkal, továbbá Gyimest, Bukovinát, és Moldva keleti részeit mint olyan területeket, ahová a történelem folyamán székelyek települtek, s ott sajátos karakterű, táji jellegű kultúrát alakítottak ki.

Egyfajta régies dallamanyag közös jelenlétén túl egységes székely népzénéről leginkább a polgárosultság okán beszélhetünk. A 19–20. század fordulóján a túlnépesedett székely fiatalság gyakran keresett munkát Budapesten vagy erdélyi nagyvárosokban, ahonnan visszatérve a korabeli városi népies dalokat nagy számban hozta haza, új táncdivatok termékeivel együtt. Így nem csoda, hogy bár a Székelyföld igen messze fekszik a magyar nyelvterület központi részétől, Erdélyen belül itt honosodott meg a legtöbb polgári társastánc és új stílusú népdal. Ez természetszerűen járt együtt a régies dallam- és táncanyag teljes vagy részleges feladásával. A székely kistájak közötti különbségeket a fentiekén túl az is okozza, hogy melyik milyen mértékben tartott meg hagyományos dallam- és táncanyagot az újabbak átvétele mellett, illetve az újaknak milyen mértékben tudott lokális, regionális színezetet adni.

Csíkszék három hegyi medencét foglalt magába a Hargita-hegység és a Keleti-Kárpátok közötti területen, a Gyergyói-, a Csíki- és a Kászoni-medencét. Csíkszék elsődleges belső tagolódását ezek a hegyi medencék határozzák meg, amelyek mindegyikét más-más folyóvíz szeli át, s a történelem folyamán időlegesen közigazgatásilag is önállóságot szereztek.

Gyergyó- és Kászonszék 15. századi különválása után Csíkszék vagy egyszerűen Csík alatt csupán a Hargita-hegység és a Csíki-havasok közötti részt, tehát a Csíki-medencén belüli területeket értették. A Csíki-medencét a Zsögödi- és a Csíkrákosi- vagy Bogáti-küszöb tagolja három részmedencére (Felcsík, Középcsik, Alcsík), mely természet-földrajzi tényezők egyúttal a kistáji tagolódás földrajzi tényezői.

Az eredeti, nagyobb Csíkszéknek megfelelő közigazgatási egység az 1876-os megyerendezéssel állt helyre, mivel az akkor létrehozott Csík vármegye része lett Gyergyó és Káson is. Ekkor vált a vármegye székhelyévé Csíkszereda, hiszen a korábbi Csíkszék központja Csíksomlyó volt, amely Mária-kegyhelyként századokon át, a pünkösdi búcsúk alkalmával, a moldvai magyarok és a katolikus székelyek éves rendszeres találkozására adott lehetőséget. Ezeket az alkalmakat leszámítva Csíkszék lakossága nem volt közvetlen érintkezésben a szomszédos területekkel, ami megmagyarázza, hogy tánczenéje hangzásában, részben dallamkészletében miért tér el a szomszédos Marosszék, Udvarhelyszék és Háromszék tánczenéjétől. A közös elemek inkább az újabb stílusú csárdás zenéjében és a polgárosulás eredményeként megjelent népies mőtáncok kíséretében lelhetők fel. A népies mőtáncok vagy polgári társastáncok tájanként eltérő mértékben és mennyiségben terjedtek el, így ezek jelenléte vagy hiánya is hozzájárul a táji jelleg hangsúlyozásához.

A 20. század elején még egész Csíkszék népi tánczenéjének hangzását az ütőgardon kötelező előfordulása határozta meg, amely eredetileg a hegedűvel, ritkán a furulyával képezett hangszerkettőst. Az ütőgardon (népi nevén egyszerűen csak *gardon* vagy *gardan*) régebbi példányai alakilag a középkori fidulákra emlékeztetnek. Testét egy darab fából vájták ki a

nyakkal és a kulcstartó szekrénnel együtt. A későbbi példányok már a klasszikus zenében használt gordonka (cselló) formáját utánozták (kávás gardon), de csak hozzávetőlegesen. Gyimesben mindvégig a régies forma maradt fenn, Csíkban és Gyergyóban fokozatosan a kávás gardon terjedt el. Ilyen okok miatt válhat a helyiek tudatában a régies forma „gyimesi gardonná”, a kávás pedig „csíki vagy gyergyói gardonná”. Mindkét hangszer megszólaltatása az egy síkban fekvő húroknak pálcával való ütésével történt. Ennek döngő hangja váltakozott a szélső, vékonyabb húrnak a balkéz ujjával való felcsípése, majd a fogólapra való visszacsaptatása során keletkezett élesebb hanggal. A felcsíki tánczenében az a megoldás is kialakult, hogy a gardonos a csaptatott pizzicato helyett pénzdarabokat tartalmazó fémszelencével érinti, „tárcázza” a megütött húrokat.

Később a polgárosuló falusi rétegek igényeinek kielégítésére ez a hangszerkettős alkalmilag kiegészülhetett a városi cigányzenekarokból kölcsönzött hangszerekkel (kontra, cimbalom, nagybőgő). Értelmiségi szervezéssel a terület nagy részén már a 19. században fúvószenekarok jöttek létre, amelyeknek egyes tagjai a helyi lakodalmi zenélésben is kezdtek szerepet vállalni, de ebből nem alakultak ki újabb állandó hangszeregyüttes-típusok. Ugyanígy a régi hagyomány megtörését hozta a könnyűzene elterjedése. Ennek hatására kialakult a szaxofon, tangóharmonika, gitár, dobfelszerelés típusú együttes pár évtizedig tartó divatja. Ezeket újabban a szintetizátor, az elektronikus audio-felszerelések és a komputeres zeneszolgáltatás szorította háttérbe. Az új hangszerekből nem alakultak ki hagyományosan állandó összetételű hangszeregyüttesek.

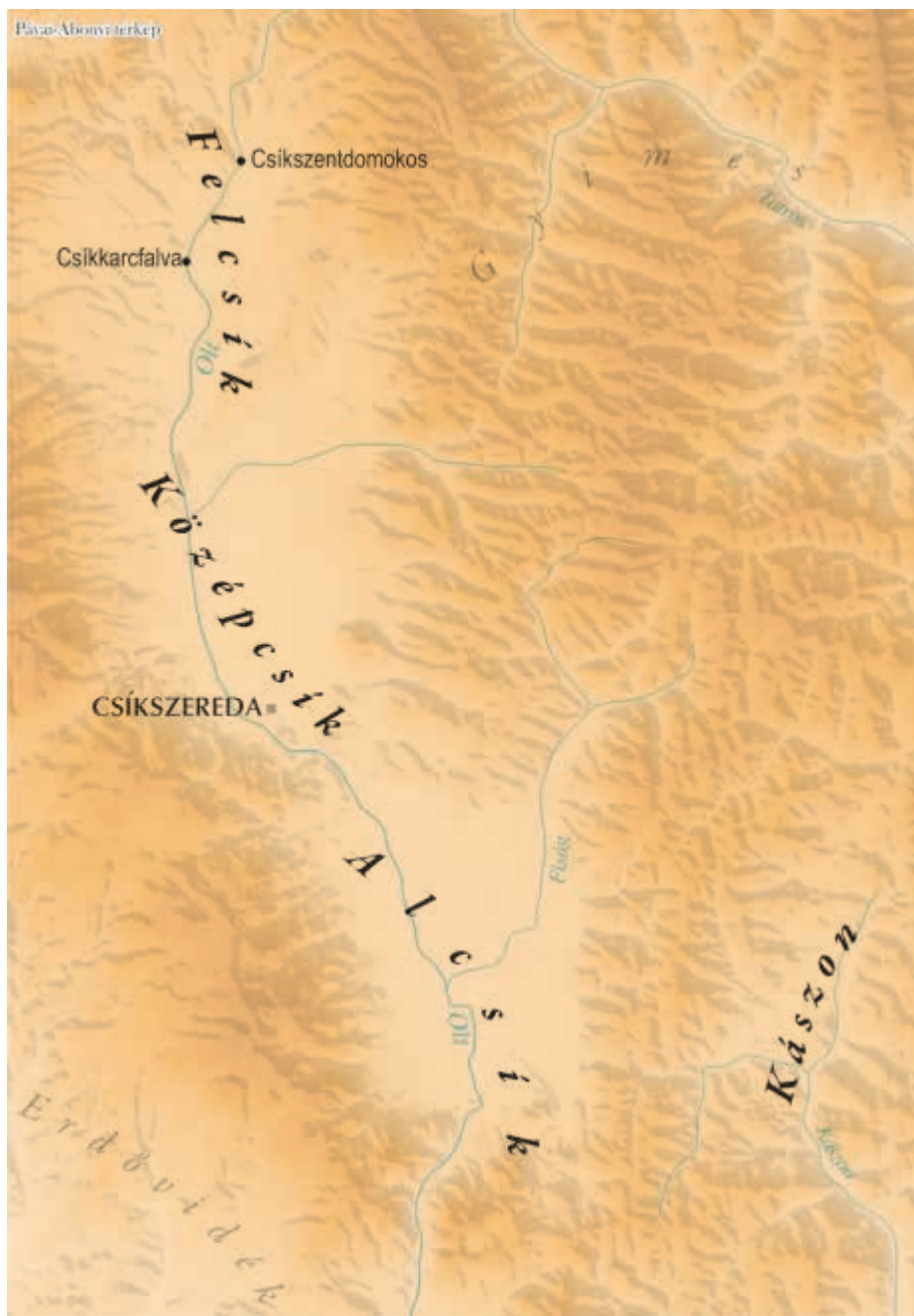
FELCSÍK

A Csíki medence felső részmedencéje Gyergyótól délre, a Marosfői-hágótól délre található. Ez a terület Felcsík néven ismert, de emlegetik „Hat község” (Csíkszentdomokostól Csíkmadarasig), „Ködön felüli rész”, „Csíkrákosi szorostól felfelé” néven is, mivel délen a Csíkrákos fölötti Bogát- és Köd-hegy közötti szoros határolja.

Szabó Illés táncos, Csíkszentdomokos. Fotó: Pávai István

Egész Csík legjobban kutatott területe, ami viszonylagos nagyobb hagyományőrző jellegének köszönhető. Több faluban működtek zenészek, hiszen a hat község egyenként is többezres lakosságú. A zenészek között cigányok és székelyek egyaránt előfordultak. Egész Csíkszéken belül Felcsíkon maradt meg legtovább a hegedű–ütőgardon hangszerkettős, amely leggyakrabban nem cimbalommal, hanem kontrával egészült ki háromtagú együttesé. Itt a furulyazenének is gazdagabb hagyománya maradt meg.

A férfítáncok több fajtáját is művelték, amelyek a 20. század elején még megőrizték cikluskezdő funkciójukat, később már csak a táncszünetben járták rendelésre, külön megfizetve érte a zenészt. Zenei szempontból egy negyedes lüktetésű verbunk típusú tánc (*verbunk, huszárverbunk, magyarországi,*

Szabó Illésné Bíró Rozália táncos, énekes, Csíkszentdomokos.

Fotó: Pávai István

csúrdöngölő, figurázó) különböztethető meg a nyolcados legényes-típus kelet-erdélyi, laza szerkesztésű változatától (*féloláhos, hátrajárós, zsuka, marosszéki*). Tánc szempontból azonban a kettő motívumanyaga nagyrészt azonos. Az *oroszsuka* néven ismert tánc is csak dallamában tér el, mivel egy, az orosz fogságból hozott, a Kárpát-medencében sokfelé elterjedt, emblematicusan orosznak tartott dallamra járják. Tempója, negyedes lüktetése, figuraanyaga a *verbunké*hoz hasonló. További férfítánc az *árgyinális* vagy *kezes*, amely kötöttebb szerkezetű, és két férfi járja egymással szemben, egyik kezükkel

átlósan összefogózva, egyetlen dallamra, amelynek előtagját lassabban, utótagját gyorsabban muzsikálják, s a tánc is ennek megfelelően lassul és gyorsul. A napjainkig fennmaradt törzstáncanyagot a *lassú és sebes csárdás* képezi, amelynek régiesebb dallamait *Gábor Ignácé* néven ismerik.

A zenész Balog-házaspár, Csíkszentdomokos. Fotó: Pávai István

Lakodalomban szokták táncolni az *örömanya táncát*, amely tréfás-rituális, erotikus jellegű párostánc. Ugyanilyen karakterű a *medvés*, de abban több a pantomimikus mozdulat, és két férfi mutatja be. Az egyéb játékos táncok közé tartozik még a *párnástánc* vagy *változtatós (Elvesztettem zsebkendőmet)*, a *seprűs*, az *öregzsidos*, a *gólyás*. Ezekon kívül még számos németes karakterű polgári társastáncot ismertek, amelyeket helyenként részben a *hétféle* elnevezésű ciklusba foglalva jártak

el a táncmulatságok alkalmával. A táncélet modernizálódásával ezek egy része is feledésbe merült. Az alkalmi (külön rendelésre táncolt) táncok között ritkán előfordul egy *marosszéki* nevű párostánc is, amely nem függ össze az azonos nevű férfitáncsal, tánc szempontból pedig a polgári társastáncokkal tart rokonságot.

Duduj Lajos zenekara, Csíkszentdomokos.
Pávai István digitális fotógyűjteménye

A balkáni táncreteg táncai közül *hejszás* és *szirba* néven két különböző dallamra lényegében ugyanazt táncolták. A *hejsza* táncnév Gyimesből is ismert, és ugyanezt a táncot jelöli. Feltételezhető, hogy a felcsíki *hejszás* neve még abból az időből maradt fenn, amikor itt kisebb román közösségek is éltek. Erdélynek Romániához való csatolása után a román hatóságok Erdélyben is kötelezővé tették a balkáni típusú, nemzeti román táncnak tartott *hora*, *sârba* megtanulását. Talán ez az oka a *szirba* táncnév itteni eredetének.

Székelykapu, Csíkszentdomokos. Fotó: Pávai István

Seprűs tánc, Csíkszentdomokos. Fotó: Pávai István

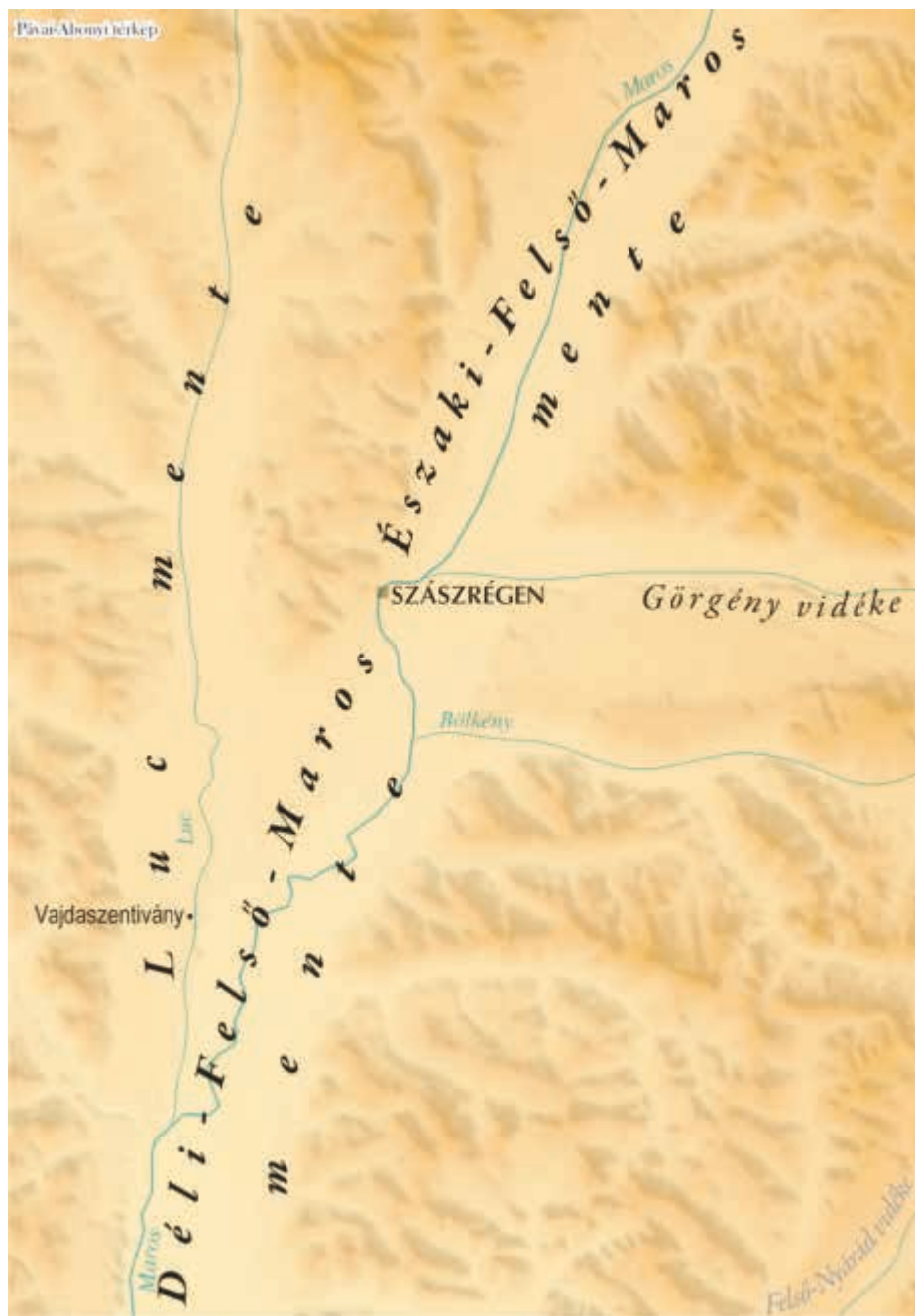

Lakóház, Csíkszentdomokos. Fotó: Pávai István

FELSŐ-MAROS VIDÉKE

Földrajzi szempontból ez a tájmegnevezés a Maros folyó legfelső szakaszának vízgyűjtő medencéjét jelenti, le egészen Sáromberke, Marossárpatak vonaláig. A Maros forrásvidéke, s annak legfelső szakasa azonban a Gyergyói medencében található. Néprajzi értelemben tehát a Felső-Maros vidéke csupán a Gyergyó- és Marosszék közé eső Maros-szakaszt és annak mellékvölgyeit foglalja magába. Ez a táj történetileg is különálló egységet képezett, ha nem is ugyanolyan jogállással, mint a székely székek. A történelmi Erdélyt egész szélességében átszelő egykori Torda vármegye az 1876. évi megyerendezést megelőző időszakban két kerületre oszlott, amelynek felkerületét ez a terület képezte Szászrégen központtal. A korabeli megyerendezés alkalmával megszűntek a székek, az aránytalanul hosszú és keskeny sávot képező Torda vármegye alkerületét Aranyosszékkal egyesítve létrehozták Torda-Aranyos vármegyét, a felkerület pedig Marosszékkal olvadt egybe, Maros-Torda vármegye néven. Az itt élő magyarok, a Kemény család egykori uradalmi jobbágyainak leszármazottai a megyerendezés után sem tartották magukat székelyeknek, tájszólásukat a nyelvjáráskutatók a mezőségi magyarokéval rokonítják.

Amikor 1884. őszén Görgényben tett látogatást Rudolf Habsburg trónörökös, számára a megyei hatóság néptáncbemutatót rendezett, ahol „Az első csoportot a jobbágytelki, hodosi és ehedi székely táncospárok, a másodikat a gernyeszegi megyei magyar, a harmadikat a petelei szász és a negyediket a görgény-hodáki román párok alkották”. Látható, hogy a korabeli laptudósítás is, az egyesített Maros-Torda megyén belül az egykori Marosszék területére eső falvak lakóit

nevezi székelyeknek, a Felső-Maros mentieket (gernyesze-
gieket) pedig „megyei magyar”-oknak. Mindezt azért
hangsúlyozom, mert a történeti adatokkal és a néprajzi
tényekkel ellentétben, a magyar népzenevel és néptáncokkal
foglalkozó szakirodalom egy részében a Felső-Maros vidéke
falvait gyakran Marosszékhez sorolják. Marosszék és névadó
folyója viszonyát Orbán Balázs így teszi egyértelművé: „a Maros
alig érinti 2 mérföld hosszúságban e szék területét s alig lépi át
Nagy-Ernyénél annak határát, hogy azt Nyárádtónél már ismét
elhagyja” (A *Székelyföld leírása*, 1870; *Marosszék előismer-
tetése*). Bár a szomszédos tájegységek között általában sok a
közös vonás, Marosszék és a Felső-Maros vidéke népi kultúrája,
táncgyománya legalább annyira különbözik egymástól, mint
Marosszéké az udvarhelyszékitől, így megkülönböztetésük
emiatt is indokolt.

Felső-Maros mente, Luc mente

A második világháborúig románok, magyarok, cigányok,
szászok és zsidók vegyesen lakták ezt a vidéket, az utóbbi két
etnikum létszáma azonban napjainkra minimálisra csökkent.
Bár a terület a mellékvölgyekkel együtt román többségű, a
magyarok jelenléte ezen a tájon markánsabb, mint a
Mezőségen, a Maros völgyében helyenként összefüggő, főleg
református falucsoportokat képeznek. Ennek megfelelően a
Felső-Maros vidéke kisebb tájakra tagolódik. Tánc és tánczenei
szempontból a mellékvölgyek mikrozonális eltérései még
kevésbé ismertek, de annyi tudott, hogy a kisebb területek
között részben eltér az egyes táncokhoz és más műfajokhoz
kapcsolódó dallamanyag. Felső-Maros mentének nevezzük a
tágabb értelmű Felső-Maros vidékének a folyó mentén
elhelyezkedő falvait. Ezekhez szorosan kapcsolódik a Luc mente

mint a Felső-Maros mente egyik mellékvölgye, amelyhez a felvételeinken szereplő Vajdaszentivány is tartozik. Ugyanakkor a vajdaszentiványi zenészek nemcsak a Luc mentén muzsikáltak, így zenéjük kevés kivétellel egészében képviseli a Felső-Maros mentét. Egy másik mellékvölgy, a Görgény völgye, zömmel román lakosságú. Számottevő kisebbségi magyar közösség Görgényszentimrén él, Görgényüvegcsúr magyar többségű lakossága pedig 18. századi ipari telepítéssel alakult ki. A kutatás mai állapotában inkább a Luc mente körvonalazható külön kistájként. A Maros völgyében viszont megragadható két nagyon hasonló, de egyes vonásaiban mégis eltérő kistáj, az egyik Szászrégentől északra, a másik attól délre.

Az Északi Felső-Maros mentéhez a Szászrégen és Déda közötti Maros-völgy magyarlakta falvai tartoznak: Magyaró, Fickó, Disznajó, Holtmaros, Marosvécs és Marosfalu. Híresebb zenekarok Magyarón és Marosvécsen működtek. Az egész Felső-Maros mentén belül viszonylag ez a terület őrzi a hagyomány régiesebb rétegeit. A Magyaró környéki falvakban ismert egy különleges hatsoros dallam, amelyet *falú nótájának* neveznek. Ennek első és negyedik sorát az énekkezdő előéneklí, a többi csoportosan éneklí. A hat dallamsorra ismétlésekkel mindössze két szövegsort alkalmaznak. A szövegek szabadon választott nyolcszótagos sorokból állnak. A dallamot *kontyoló nótaként*, és *regutanótaként* is szokták alkalmazni.

A táncrend régen *verbunkkal* kezdődött, amelyből itt két különböző fajtát tartanak számon, egyik a *székelyverbunk*, másik a *kolozsvári verbunk*. A párostáncok sorát a zenei lüktetésében nyolcados jellegű *szapora* vagy *forduló*, forgató jellegű, de negyedes alapmozgású tánc nyitotta. Ezt követte a *csárdás*, a *korcsos*, majd a *gyors cigánycsárdás*.

Déli Felső-Maros mente alatt a Szászrégen-Marossárpatak közti folyószakasz völgyét értjük. Több jelentős zenészközpont volt ezen a tájon, pl. Magyarpéterlaka, Marosjára, Marossárpatak. A táncrend az Északi Felső-Maros mentéhez

hasonlóan *verbunkkal* kezdődött, de itt nem volt meg a kétféle verbunkváltozat. Az északon jobbra *szaporának* nevezett tánc itteni neve inkább *forduló, sebes vagy sebes forduló*. Ezt követte a *lassú* vagy *lassú csárdás*, a *korcosos*, majd a gyors *cigánycsárdás*. Különleges alkalmakkor másfajta táncsorrend is előfordult. Ha néhány zenész körbejárta a falut, hogy a fiatalságot táncba hívja, akkor az utcán vonulva nem teljes táncrendet játszottak, hanem csak *fordulót* muzsikáltak, s azt egy *cigánycsárdással* zárták le.

A Luc patak a Maros mellékvize, amely Beszterce vidékén ered, és a Marossal majdnem párhuzamosan haladva Marossárpatak közelében ömlik abba. Ez a Felső-Maros vízgyűjtő medencéjének a Mezőséggel szomszédos területe. Néhány faluban ezen a területen is működtek zenekarok: Dedrászéplak, Tancs, Vajdaszentivány. A vajdaszentiványi táncrend különlegessége, hogy a Felső-Maros mentén általánosan ismert táncrend végéhez hozzáfűzik még a *batukát*. Ez a táncnév a román *bătuta* magyaros torzulása. Emlékét őrzi egy olyan táncrendnek, amelyben együtt voltak jelen a magyarok, románok és cigányok táncai, s mindegyik etnikum

Vajdaszentiványi táncosok. Fotó: Pávai István

Horváth Elek prímás, Vajdaszentivány. Fotó: Pávai István

minden másik etnikum tánczenéjére is táncolt. A helyi szokásrend azonban már csak a *batuka* dallamanyagában őrizte meg a romános jelleget, táncban teljesen a *sebes fordulóhoz* idomult. A Luc mentén, akárcsak a Felső-Maros mente egész területén az amúgy vonós alapú zenekarból a cimbalom elmaradhatatlan.

Demeter György bógós, Vajdaszentivány. Fotó: Pávai István

MEZŐSÉG

A Kárpát-medence több különböző részén is előfordul a Mezőség tájnév, így beszélhetünk Borsodi, Bihari vagy Erdélyi Mezőségről, sőt Moldvában a Szeret terét is szokás Mezőségnek nevezni. Az alábbiakban a Mezőség kifejezés alatt az Erdélyi Mezőséget értjük, ahonnan a jelen kiadványban közreadott felvételek egy része származik.

Mivel a Mezőség belsejében nem találhatóak jelentős nagyságú folyók, kiterjedését a körülötte elhelyezkedő folyókkal szokás meghatározni, mint a Kis- és Nagy-Szamos, Sajó, Maros, Aranyos közé eső területet. Talán innen ered az a félreértés, hogy ezeknek a folyóknak a völgyei is a Mezőséghez tartoznának. Természetföldrajzi szempontból semmiképpen, hiszen a folyóvölgyek mentén kiszélesedett sík területeket látunk, s ennek megfelelően a táj jellege és a településszerkezet is eltérő. A folyóvölgyek mentén haladnak a főbb útvonalak, így itt a települések közötti kapcsolat szorosabb, az érintkezés gyakoribb volt, s mindez kedvezett az egységesülési, polgárosulási folyamatoknak. A folyóvölgyek települései között nem fordul elő Mező-előtagú településnév, míg a tényleges Mezőségen belül igen gyakori. A folyók mentén élő lakosság nem vallja magát mezőséginek, csak olyan énekesek, zenészek, táncosok mondják itt magukat mezőségieknek, akiket a táncház- és a színpadi néptáncmozgalom többször elvitt távoli nagyvárosi rendezvényekre, s ott a műsorokban mezőségiekként szerepeltették őket. Így külső hatásra „megtanulták”, hogy ők mezőségiek lennének. Az igazi Mezőség a folyóvölgyek medencéjén túl feltűnő dombságnál kezdődik, arra a területre illenek rá azok a negatív jelzők, amelyekkel ezt a területet jellemezni szokták: kietlen, kevés az erdő, gyenge a termőtalaj,

rosszak a közlekedési viszonyok. Mindez ugyanakkor a hagyományörzésnek, az egységesítő polgári hatások elkerülésének kedvezett, így nem véletlen, hogy régies folklórelemek nagy számban kerültek elő erről a tájról, bár a terület kutatása jóval később kezdődött el, mint a Székelyföldé vagy Kalotaszegé. A Mezőség zömmel református magyarsága néhány magyar többségű, s nagyszámú román túlsúlyú településen él.

A viszonylag nagy kiterjedés, s a leírt viszonyok miatt természetes, hogy a Mezőségen belül az egymástól viszonylag távol eső területek sajátos kistáji arculatot alakítottak ki. A táncokkal szorosan összefüggő népi tánczene tekintetében több ilyen kistáj körvonalazható. A kutatás jelenlegi szintjén ezek: Észak-Mezőség, Szék, Belső-Mezőség, Kelet-Mezőség, illetve további kutatást igényel még a Tóvidék és egy esetleges Dél-Mezőség nevű kistáj meghatározása.

A Kelet-Mezőség déli része Marosszéki Mezőség néven ismert, történetileg és néprajzilag is a Székelyföld része. A tényleges Kelet-Mezőség alatt az Észak-Mezőség, a Sajó és a Felső-Maros vízgyűjtő medencéjének a nyugati pereme (Dipse és Luc völgyének nyugati széle), a Marosszéki Mezőség és a Belső-Mezőség közötti területet értjük. Az említett folyóvölgyek lakossága nem tartozik ide, nem tartja magát mezőséginak. Délnyugati irányban a Kelet-Mezőség határai nem tisztázottak, itt szomszédságában a külön kistájként feltételezhető dél-mezőségi terület található. Magyarok által igen szórványosan lakott terület, ezért nehezen kutatható. Számos olyan település található itt, amelyben 100–200 évvel ezelőtt még több száz magyar lakott, mára azonban számuk az etnikai jellegű közösségi élethez szükséges minimum alá esett (pl. Oroszfája,

Komlód, Kissármás). Valamelyest számottevő magyarsággal rendelkezik Mezőköbölkút, Nagysármás, Uzdiszentpéter. Kisebb magyar közösségek még a következő falvakban léteznek: Báld, Tuson, Mezőörményes, Nagyölyves, Nagynyulas. Ezen a vidéken a táncrend már a Sajó vidéke, a Felső-Maros mente és a Marosszéki Mezőség táncrendjével rokon, néhány különbséggel, ugyanakkor a *csárdás* tempója lassabb, mint ezeken a területeken, ami mezőségi sajátosság. A férfitáncok közül a *verbunk* dominál, az kerül a táncrend élére, és helyenként még ismerik az utána attacca játszott *sűrű magyart* is. A páros táncok közül a leglassabb a *csárdás*, ezt követi a forgatós jellegű *korcsos*, majd a *szökő* (gyors csárdás).

Belső-Mezőség

Ez a megnevezés a Mezőség nyugati felének középső részére utal. Az első világháború előtti történelmi Kolozs megye mocsijárásának református magyarok által is lakott falvai tartoznak ide: Visa, Magyarpalatka, Vajdakamarás, Mezőkeszű, Mocs, Magyarsovát. Utóbbiban unitáriusok is élnek.

Maneszes „Láli” Márton primás, Magyarsovát. Fotó: Pávai István

A hagyományos táncélet felbomlása előtti időszakban a táncrend itt többféle férfitánccal kezdődött. Ilyen volt a *lassú magyar*, s a zeneileg ezzel rokon, kis négyes körökben járt *magyart* is ekkor járták, ami arra utal, hogy ez a tánc a *lassú magyart* kísérő női körtáncból alakult ki. A széki változatban ez jobban érzékelhető, ahol három irányváltás után

Vintila Endre kontrás és bőgős, Magyarorszávat. Fotó: Pávai István

„kieresztettek” az összefogódzásból, s körben sétáltak, miközben a férfiak a *ritka tempó* lábfiguráit, csapásoló motívumait táncolták a *magyar* zenéjére. A Belső-Mezőségen ehelyett az fordul elő, hogy a négyes körök mellett egyes férfiak a zenész elé kerülve *ritka magyart* táncolhatnak erre a zenére, illetve, ha egy párnak nem jut másik pár, hogy négyes kört alkosson, kettesben is táncolhatják, a négyes körbeliekhez hasonló, a csárdástól eltérő összefogódzási móddal és forgástechnikával.

A Belső-Mezőség további férfitáncai: *ritka magyar*, *sűrű magyar*, *verbunk*. Ezután következtek a párostáncok, amelyek rendje egy régibb és egy újabb táncpár összefonódásából

alakult ki. Korábban a *lassú cigánytánc* a *ritka szökőssel* képezett táncpárt. Később a csárdás terjedésével alakult ki a csárdászenének és a helyi táncanyagnak az ötvözésével a *ritka és sűrű csárdás*. A két táncpár a tempók természetes sorrendjében így fonódott össze: *lassú cigánytánc, ritka csárdás, ritka szökős, sűrű csárdás*. De az is gyakori, hogy ezek közül némelyik kimarad.

Magyarorszáti bundahímzés. Kallós Zoltán gyűjteménye

Helyenként (pl. Magyarorszáton) a sűrű csárdást a 20. század derekán még nem is táncolták, elterjedése a fiatalabb generációnál arra az időre tehető, amikor kihaltak a helybeli muzikusok, és emiatt a magyarpalatkai zenészek kezdtek oda járni, akik a táj többi falujában megszokott módon mindig *sűrű csárdással* fejezték be a táncrendet. Egyik felvételünkön is látszik, hogy amikor a zenész a lassabb táncok után elkezdte a sűrű csárdást az idősebb magyarorszáti táncosok leállnak, és a cigányzenészek kezdenek táncolni. Csak külön kérésre sikerült rögzíteni, hogy mit táncolnának a sűrű csárdás zenéjére a magyarok, s az is csak amiatt sikerült, hogy a zenészek jóval lassabban játszották, mint Magyarpalatka környékén szokás.

A cigányok viszont erre a zenére cigány táncot táncolnak, összefogódzás nélkül *csingerálnak*. A cigányzenészek révén terjedt el ezen a vidéken, s még inkább a városi táncházakban a *tárnaveana* nevű tánc. A szó azt jelenti, hogy *küküllőmenti*, és utal a déli eredetre a Mezőséghez képest. A gyűjtések

alkalmával a zenészek megtáncoltatásakor került elő, a városi táncházak nagyon megkedvelték virtuóz jellege miatt, s így került a táncházak táncrendje végére *korcsos* néven. Ez a név a Belső-Mezőség hagyományos táncnevei között nem fordul elő, félreértés révén került a városi táncházak szóhasználatába.

Kodoba Márton bandája, Magyarpalatka. Fotó: Pávai István

Magyarországon a *ritka magyart kurázsinak* nevezték. Itt érdekes helyi megnevezés az *összerázás*, amely nem egy konkrét tánc típus, hanem egy eljárás, ami egy lassú tánc viszonylag gyorsabbal való feloldását jelenti. A helybeliek szerint ugyanis a *lassú cigánytáncot* többnyire *ritka szökőssel* „rázzák össze”, néha meg *ritka csárdással*. Magyarországon még szokás táncolni a *szászkát* vagy *szásztáncot*, ami tulajdonképpen nem más, mint a *ritka csárdás* vagy a *ritka szökős* de egy férfi két nővel táncolja, s ebben vonulós, kapuzós-bujkálós motívumok is előfordulnak. A polgári társastáncok kisebb mértékben terjedtek el a Mezőségen, mint a Székelyföldön. Néhány azért itt is előfordul. Ilyen például a német siebenschritt-ből származó hétlépés, ami a románoknál is ismert *șaptepași* vagy tájnyelvibb kiejtésben *șeptepași* néven. A másik neve *magyar csárdás*, ami nem azonos a ritka csárdással, hanem szabályozott szerkezetű mőtánc.

Kodoba Béla bandája, Magyarpalatka.
Pávai István digitális fotógyűjteménye

Ugyancsak a Belső-Mezőségen a románok táncainak, s a táncok zenéjének nagy része a magyarokéval azonos. Gyakran lehetett hallani itteni táncos mulatságokon, hogy ugyanarra a zenére mindkét etnikum táncolt, s akár egymással párhuzamosan táncszókat kiáltottak románul és magyarul. A kevés különbség abban áll, hogy a magyarok *lassú cigánytánca* helyett a páros táncok rendje (*pár*) elején a románoknál *putata* van, amit *de-a lungu*-nak is neveznek. Ezen kívül van olyan aszimmetrikus lüktetésű román férfitánc is, *bărbunc rar* néven, ami nincs meg a magyaroknál.

Magyarpalatkai prímások: Kodoba Florin, Márton, Béla.
Pávai István digitális fotógyűjteménye

Észak-Mezőség, Szék

A Füzes és a Melles patakok völgyei közötti területet nevezzük Észak-Mezőségnek. Tánc- és tánczenei szempontból jól feltárt református magyarlakta települései: Ördögösfüzes, Szépkenyereszentmárton és a részben római katolikus lakosságú Vice. A 20. század közepéig az észak-mezőségi táncrend még két félpárból állt. Ennek első részét a férfitáncok tették ki: *ritka magyar*, *sűrű magyar* és *verbunk*. Ezeknek helyenként érdekes lokális névváltozatai alakultak ki, pl. a *ritka fogásolás* Ördögösfüzesen, vagy a *siska magyar* Vicében.

Papp Mártonné Filep Mari énekes, Szék. Fotó: Pávai István

Utána a páros táncok következtek: *ritka cigánytánc*, *ritka csárdás* és *sűrű csárdás*. Az első kettőt gyakran csak a legelső névvel nevezték meg helyileg, hiszen a második (*ritka csárdás*) pusztán kissé gyorsabb tempójával tér el az elsőtől. A katonakíséréshez, a kalákába- vagy táncbahíváshoz gyakran falvanként rögzült egyedi dallamokat muzsikáltak. Zenei sajátosságai nagyrészt az Észak-Mezőséghez kötik azt a *Tóvidék* néven ismert területet, amelyhez Buza, Feketelak,

Melegföldvár is tartozik. Táncszempontból viszont inkább a Belső-Mezőséghoz húz. További kutatások szükségesek a terület hovatartozásának eldöntéséhez vagy esetleges önálló kistájként való meghatározásához.

Széki magyar (négyes). Fotó: Pávai István

Szék földrajzilag az Észak-Mezőség területére esik, ám azon belül nagyon elszigetelt, könnyen megközelíthető szomszéd települései nincsenek. A 19. századig fennmaradt városi jogállása, településrészenkénti endogámiája természetszerűen önálló sajátosságokkal rendelkező mikrozónává alakította.

A páros táncokat itt zárt összefogódzásban táncolják, akárcsak az Észak-Mezőség többi részén, de a lassú csárdás jellegű, helyileg *szapora lassúnak* nevezett, néhány műdallamra járt tánc csak a második bécsi döntést követően, az 1940-es évek elején honosodott meg az odakerült magyarországi értelmiségiek hatására, s nem épült be kötelezően a helyi táncrendbe. A sok énekes dallamra kis négyes körökben járt tánc, a *magyar* jelenléte a Belső-Mezőséggel rokonítja a székieket

tánckultúráját. A szomszédos mezőségi területektől eltérően a kétféle tempójú legényes tánc sorrendje és helyi neve: *sűrű* és *ritka tempó*. A táncrend a hagyomány korábbi, épebb állapotában ezzel kezdődött. Ezt követte a négyes körökben járt *magyar*, majd a *lassú* és a *csárdás*. Széken is ismert az *összerázás* elnevezés hasonló értelemben mint Magyarországon. A 20. század első felében született idősebb adatközlők elmondása szerint a *széki lassút* régen mindig csárdással „rázták össze”, a második világháború óta pedig néha *szapora lassúval* is.

Széki szarkatánc. Fotó: Pávai István

A táncrend alkalmilag kiegészülhetett a *porka* és *hétlépés* nevű, a polgárosulás útján elterjedt táncpárral. A táncszünetben néha *verbunkot* húzattak a férfiak. Fonóban az asszonyok magukban *szarkatáncot* is jártak. A tréfás, erotikus jellegű táncot két asszony guggolva járta egymással szemben csípőre tett kézzel. Az egyik a lába közé egy sodrófát szorított, s azt próbálta a másik asszony lába közé szúrni. Széken is ismert A *juhait kereső pásztor* történetét bemutató táncpantomím. A lakodalmi menetet a Rákóczi-induló helyi változatával kísérték, amelyre ritmikusan lépegettek, így egyfajta menettáncnak tekinthető.

MAROS-KÜKÜLLŐ VIDÉKE

Maros-Küküllő vidékének nevezzük azt a néprajzi középtájként meghatározható területet, amely a három folyó egyesülésének környékétől a folyók mentén felfelé tart egészen a Székelyföld határáig, beleértve természetesen a folyók kisebb mellékvölgyeit és az általuk közrezárt területeket is. Etnikailag évszázadok óta kevert terület, ahol a román, magyar, szász, cigány együttélésnek hagyományosan bevált stratégiái alakultak ki. A helynevek tanúsága szerint az Árpád-korban szlávok és besenyők is éltek itt, akik fokozatosan beolvadtak. Magyar szempontból ma szórványterület, kevés a tisztán vagy túlnyomóan magyar lakosságú település. Van több magyar közösséggel is rendelkező, de többségében román lakosságú település, s még több az olyan, ahol az évszázados népességfogyás miatt a magyar lakosság már nem közösségként, hanem csupán néhány elszórt család által van jelen. A terület magyarsága többségben református vallású.

Az egyes szigetszerű magyar falucsoportokat a román tömbök elválasztják egymástól, így az újkori hatások, különösen a polgárosulás különböző hullámai, késve és kisebb mértékben értek el ide, mint például Kalotaszegre vagy a Székelyföldre. Ezáltal itt egy régiesebb, s területileg jobban differenciált kultúra hagyományozódott egészen addig, míg az iparosítás, a rádió, a tévé és egyéb csatornák globalizáló hatása nem alakította át a kulturális igényeket olyan mértékben, hogy ott már nem beszélhetünk hagyományról, csupán a globális városi kultúra folyamatos, változatlan átvételéről.

A Maros–Küküllők vidéke a magyar tánc- és zenefolklór tekintetében több kisebb tájra tagolódik, amelyek sajátos arculattal rendelkeznek, nem gyökeresen, de mégis karakteresen különböznek a szomszédos területektől. Ezek a

következők: Erdélyi Hegyalja, Hegyemegett (Kutasföld), Vízmellék és Közép-Maros-vidék. Utóbbi a Maros–Küküllők vidékéhez lazábban kapcsolódó kistáj, amely területileg a Maros völgyének Marosvásárhely alatti, Vidrátszeg és Marosludas közötti szakaszát öleli föl, beleértve a Maros mindkét oldalának mellékvölgyeiben fekvő közelebbi településeket. A magyar népzene- és néptánc kutatás szakirodalmában alig ismert, a románban szórványosan Radnót vidéke néven szerepel. Ezen a tájon is a magyarok régiesebb táncrendje férfitáncsal kezdődött, a negyedes mozgású *székelyverbunkkal*. Ennek neve Magyardellőn *haptákverbunk* vagy *huszárverbunk*. A lassú verbunk után a nyolcados mozgású gyors verbunk következett, amelyet egyszerűen csak *verbunknak* neveztek. Ez valójában egy pontozó típusú legényes tánc. A párostáncok sora a *lassú csárdással* kezdődött, amely lassan indult, majd felgyorsult, végül az *esztam* ritmuskíséretű *szökővel* zárult. Egyes Közép-Maros-vidéki falvakban (Magyardellőn, Kerelőszentpálon) a magyarok szokták kérni a „kéthúros csárdás”-t, amelyre leginkább a *Túl a hegyen dörög az ég* kezdetű szöveget énekelték. Ez egy bővült strófyszerkezetű magyar csárdásdallam, amit úgy szoktak megkezdeni a hegedűsök, hogy az első néhány hangot két húron oktávpárhuzamban játsszák. Ha tánc közben ezt a dallamot akarták a táncosok, a zenészek felé felmutatták két ujjukat, amiből a primás már tudta, hogy a „kéthúros”-ra kell átfordítania a zenét.

Erdélyi Hegyalja

Az Erdélyi Hegyalja a Kárpát-medence más Hegyalja nevű tájaitól való megkülönböztetés végett kapta a néprajzi irodalomban az Erdélyi előtagot. A Maros–Küküllők vidéke nyugati részén található, átnyúlva a Maros észak-dél irányú

szakaszának nyugati vízgyűjtő medencéjére is. Tulajdonképpen nem más, mint Nagyenyed és Gyulafehérvár környéke. A kistáj jellegzetességeit jól képviselő községek közül megemlíthető Magyarlapád, Magyarbecse, Lőrincréve, Marosgombás, Csombord, Marosdécse, Miriszló, Vajasd.

Sipos Márton bandája, Magyarlapád.
Pávai István digitális fotógyűjteménye

A hegyaljai táncrend a virtuóz férfitánccal, a *pontozóval* kezdődött. Ezt követte a *lassú* vagy *öreges pontozó*, amelyet már többnyire énekelhető dallamokra táncoltak, s aki nem akart pontozni, az az *öreges* nevű párostáncot járta ugyannerre a zenére. A kettő között zeneileg csak annyi a különbség, hogy a pontozás ideje alatt a dallam figurációi a tánc karakterének megfelelően ritmikusabbak, tagoltabbak. Az *öregest* néha *öreges csárdásnak* is nevezik, hiszen a *csárdás* zenéjére is lényegében ugyanezt táncolják, de kissé gyorsabban. A *csárdást* emiatt *ropogós csárdásként* is említik. Végül a ciklust a *szapora* nevű gyors forgós páros zárja. Akárcsak Kalotaszegen, ezen a tájon is a verbunkdallamokat *menyasszonykísérőként*, *lakodalmi marsként* használják, táncrendben nem fordul elő.

Magyarlapádi leányok népviseletben.
Pávai István digitális fotógyűjteménye

A Hegyalja egyike azoknak a területeknek, ahol fennmaradt a táncszünetben énekszóra járt leánykörtánc. Helyi megnevezése: *kapcsos*. Helyenként a polgári társastáncok is elterjedtek. Ezek egyike a Vajasdon ismert *margaretta*.

Kutasföld

A Kis-Küküllő és a Maros közötti dombvidéken, a kis vízhozamú Forró, Szárazvám és Malozsa vagy Ózd patakoknak a Maros felé nyíló völgyét, s a köztes dombságot a helybeliek *Kutasföld*nek nevezik, ezzel utalva a terület folyóktól távol eső jellegére („csak a kútban van víz”). A táj arculata rokon a Mezőségével, nem csoda, ha ennek alapján a feltárás korábbi fázisaiban egyes kutatók a Mezőséghez számították, bár ez a besorolás népzenei és néptáncos szempontból semmiképpen sem helytálló. A Kutasföld nevű kistájat a Kis-Küküllő felől

szemléző helyi megnevezés *Felföld* vagy *Hegymegett* néven emlegeti, hiszen települései a vízválasztón túl helyezkednek el, az említett patakok nem a Kis-Küküllőbe, hanem a Marosba ömlenek. A *Malozsa völgyében* található magyarlakta falvak:

Kutasföldi táj. Magyarsülye. Fotó: Pávai István

Magyarózd, Magyarbükkös, Istvánháza és Csekelaka; a *Szárazvám völgyében*: Magyarsülye, Nagymedvés, Magyarszentbenedek és Hari. A két patak torkolata közötti Maros-völgy néhány, szórványosan magyarok által is lakott faluja (Marosnagy lak, Maroskoppánd, Maroscsúcs) lazán szintén ehhez a kistájhoz kapcsolódik. A Marostól északra fekvő aranyosszéki falvak ezt a területet Vízentúlnak nevezik.

A Kutasföldön a táncciklus, helyi megnevezéssel „pár”, nyitótánc a *pontozó* volt. Ez a leggyakrabban használt helyi neve ennek a gyors, nyolcados mozgású, kötött pontszerkezetű férfitáncnak. Néha *fiatalos pontozónak*, *csúrdöngölőnek*, *fiatalos csúrdöngölőnek* is nevezik. A *csúrdöngölő* megnevezés ritkasága azt a feltételezést sugallja, hogy talán értelmiségi közvetítéssel terjedt el ezen a tájon, hiszen már a 19. századra vonatkozóan ismertek a székely *csúrdöngölőnek* nevezett tánc olyan leírásai, ahol ezt a csűr földjének ledöngölésére használt

munkatáncnak vélték. Ezek nyomán értelmiségi körökben Erdély-szerte elterjedt a *csúrdöngölő* kifejezés, mint a férfitánc szinonimája, s ennek hatására a falusi emberek, a helyi zenészek is szélesebb körben kezdték használni. A vidék másik

A magyarsülyei Barabás Ferenc
„Peci” bandája Magyarszentbenedeken.
Pávai István digitális fotógyűjteménye

férfitánca a *lassú pontozó*, amelyet itt gyakran *szegényesnek*, *vénésnek* neveznek. A férfitáncokat női körtánc kísérte. Ilyenkor énekelhettek is a nők, hiszen a *szegényes* dallamok mind énekelhetőek, sőt, szöveggel énekelt *pontozó* dallamok is előfordulnak. A párostáncok sora régen a *lassú, öreges, öreges csárdás* elnevezésekkel előforduló táncsal kezdődött, amelyben nagy szerepe van az éneklésnek. A középgyors tempójú kétlépéses lassú csárdást rendszerint csak *csárdásnak* nevezik, mivel az egylépéses gyorscsárdás neve *egylábú* vagy *szökő*. Mindkettő megnevezéseként előfordul a *cigányos* kifejezés is, ami nem etnikai jellegre utal, hanem arra a tényre, ha az énekes csárdásdallamot a cigányzenész immár nem énekelhetően játssza, mint az *öregesben*, hanem figurációkkal

Magyarszentbenedekre is járó nagymedvesi hegedűs.

Fotó: Pávai István

átszőve, hangszeres modorba fogalmazza át („a cigány megcifrázza”). Ugyancsak nem külön táncnév a Magyarózdon felbukkanó *forduló* kifejezés, amely a *csárdás*nak azt a mozzanatát jelenti, amikor a párok egyenként a zenész elé kerülve forognak egyet, majd átadják a helyet a következő párnak. A *csárdás* szinonimájaként előfordul még a *feles* kifejezés, amely olyan csárdásdallamot jelent, amelyet a románok is szeretnek, utalva ezzel a dallam „félíg román”-nak vélt jellegére.

Felső-Vízmellék

A Vízmellék, mint neve is mutatja, a Kis-Küküllő mentén helyezkedik el. Mégsem szerencsés Kis-Küküllő mentének nevezni, hiszen itt a folyónak csupán arról a szakaszáról van szó, amely a Székelyföldön kívülre esik, hiszen a Marosszéken belül is van egy Kis-Küküllő mente. A Vízmellék a középkori Erdélyben kialakult Küküllő vármegye területén található, annak központi részén helyezkedik el. Ebből az 1876-os megyerendezés során külön Kis- és Nagy-Küküllő megyét hoztak létre, így a Vízmellék

továbbra is egységes közigazgatási területen foglalt helyet, akárcsak a későbbi, két világháború közötti román megyerendszer județul Târnava Mică (Kis-Küküllő megye) nevű

Jámbor István „Dumnyező” bandája, Szászcsávás. Fotó: Pávai István

közigazgatási egységében. Ez azért fontos, mert kutatási tapasztalat, hogy a viszonylag hosszú ideig fennálló közigazgatási határok gyakran egybeesnek a néprajzi tájak határaival, különösen akkor, ha azokat természet-földrajzi esetleg etnikai határok is megerősítik. Ezekkel az okokkal is magyarázható, hogy a történelmi Alsó-Fehér megyébe eső Hegyalja és Kutasföld zenéje, táncai, a rokon vonások ellenére részben eltérnek a Vízmellék (Kis-Küküllő megyei) hagyományaitól.

A tánc és a tánczene szempontjából a Vízmellék három kistájra tagolódik, amelyek a helyi zenekarok lokális stílust kölcsönző sajátos hangzásán túl abban különböznek, hogy a Maros-Küküllők közti tánc- és dallamrepertoár egyes példányai az egyikből, a másikkól vagy a harmadikból hiányoznak, vagy más tipikus megnevezést kapnak, illetve sorrendjük (táncrend) egymáshoz képest eltérő lehet:

A Felső-Vízmellék a Székelyföld határától Dicsőszentmártonig terjed. Az itt muzsikáló zenészdinasztiák közül napjainkig a csávásiak (régiesen szászcsávásiak) maradtak

ismertek, de korábban Bonyhán, Héderfáján, Gogánváralján Vámosgálfalván, Szászbogácson és más falvakban is működtek zenekarok. A hagyomány épebb, 20. század közepi állapotában a felső-vízmelléki táncrendet *sűrű verbunkkal* kezdték, ami a *pontozó* nevű tánc típus helyi megnevezése. Ezt követte a negyedes lüktetésű *székelyverbunk*, majd a párostáncok sora. A *lassú csárdásnak* egy lassabb és egy gyorsabb formáját táncolták (ebben a sorrendben), *lassú csárdás* és *gyorscsárdás* néven, utána a forgató jellegű *féloláhost*, végül a gyors, esztam-kíséretű *szökőt*. Csáváson a 19. század elejétől egy helybeli kántor meghonosította a protestáns kollégiumokban régóta élő többszólamú éneklésmódot, amelynek gyökerei korábbi nyugat-európai kotta nélküli improvizált többszólamú éneklési gyakorlatra (contrapunto alla mente) nyúlnak vissza. Ez az énekmód Csáváson folklorizálódott, és az egyházi repertoáron túllépve a táncos mulatozás szokáskörébe is beépült. Többnyire mulató nótákat dalolnak így a táncszünetben, de arra is van példa, hogy tánc közben „szólamban énekelnek” nemcsak szöveges dalokat, hanem hangszeres táncdallamot is szöveg nélkül, a zenekarral együtt.

Összehasonlításképpen a Vízmellék másik két kistájáról is ejtek pár szót. A Közép-Vízmellék jellegzetes falvai Küküllődombó, Sövényfalva, Ádámos, Magyarkirályfalva, utóbbi kettőben hagyományosan muzsikáló zenészekkel. Ezen a területen nincsen *lassú pontozó*, a gyors pontozót *magyarosnak* nevezik, s arra az egész táncoló közösség párosan táncol, kivéve azokat a férfiakat, akik a zenészek előtt pontoznak. A *székelyverbunkot* itt párosan is táncolják, és a páros fogásból kiengedve erre a zenére figurálnak a férfiak. A közép-vízmelléki táncok hagyományos sorrendje is különleges: *magyaros*, *lassú*, *féloláhos*, *székelyverbunk* és *szökő*. Magyarkirályfalván szokás, hogy lakodalomban néha nők is „pontoznak” a *magyaros* zenéjére. Ez azonban nem jelenti azt, hogy létezne egy külön női táncfajta, csupán a férfitánc tréfás utánzásáról van szó különleges esetben, ami helyenként a Kutasföldön is előfordul (pl. Magyarózd).

Az Alsó-Vízmellék a Kis-Küküllő alsó szakasza mentén és annak mellékvölgyeiben található településeket foglalja magába. Kevésbé kutatott terület, leginkább Balázstelke és Szásznagyvesszős táncai, dalai ismertek. Az Alsó-Vízmellék táncrendje részben a Közép-, részben a Felső-Vízmellékére hasonlít. A fő különbség abban áll, hogy a férfítáncok közül itt a *lassú pontozó*, helyi nevén *szegényes* is előfordulhat, a *féloláhos* pedig helyenként kimarad, a pontozót pedig *verbunk*nak nevezik. A táncrend elején a *szegényes* és a *verbunk* áll. Ezalatt a lányok körben összefogózva forogtak, „kiátóztak” míg a legények a zenészek előtt pontoztak.

Id. Mezei Ferenc „Vén Kránci” bandája, Szászcsávás.
Pávai István digitális fotógyűjteménye

A *szegényest* nem mindenki tudta, inkább az idősebbek szerették, ezért gyakran kimaradt a táncrendből. A *verbunk* dallamára párosan is lehetett táncolni, ezt nevezték *nagylépésnek*. A férfítáncok után a tulajdonképpeni páros táncok sora a *lassúval* kezdődött, amelyben a lépegető motívumok domináltak, mivel ezekben gyakran énekeltek, s csak ennek felgyorsításában, a *csárdásban* uralkodó elem a forgás, amit a férfiak lábdobbantásaival (*troppantás*), a nők kipördítésével színezték. A *csárdás* „belemegy” a *féloláhosba*, s végül jön a *rántás*, más néven *szökő*. Itt is szokásban volt, hogy a lányok a táncszünetben saját énekükre körtáncot jártak, mint Magyarlapádon.

1. Album

Felcsíki és Felső-Maros menti táncok és dallamok

FELCSÍKI TÁNCOK ÉS DALLAMOK (DVD 1–4.)

Gyűjtés helye, időpontja: Sepsiszentgyörgy, 1993. november 26.

Alkalma, helyszíne: Népzene- és Néptáncfaló a Háromszék Táncgyűttes székházában.

Gyűjtő: Pávai István, Könczei Árpád

Táncosok (Csíkszentdomokos):

Tamás Ferenc (sz. 1926.12.05.)

Tamás Anna, (sz. Tamás Anna, 1931.)

Albert Gergely (sz. 1928.03.05.)

Bodó Marcsella (sz. 1935.09.25.)

Bálint Vilmos (sz. 1941.10.18.)

Bara Rozália (sz. 1945.10.05.)

Szabó Rozália (sz. Bíró Rozália 1942.)

Szabó Illés (sz. 1938.07.21.)

Bíró Erzsébet (sz. 1924.12.24.)

Bíró Ágoston „Zsukás Guszti” (sz. 1923.12.03.)

Táncosok (Csíkkarcfalva):

Gál Dénes (sz. 1916.)

Gálné Imre Anna

Simon István

Simonné Kedves Ágnes

Antal András (sz. 1938.)

Antal Andrásné Korda Ilona

Zenészek (Csíkszentdomokos):

Sinka Sándor „Demeter” (sz. 1936.03.22.) hegedű

Duduj „Malacos” Rozália (sz. 1939.11.27.) ütőgardon

Színepi mősorvezető: Könczei Árpád

DVD 1. CSÍKSZENTDOMOKOS 1.

1. Adatközlők adatainak bemondása
2. Lassú és sebes csárdás
3. Lassú és sebes csárdás
4. Féloláhos, orosz zsuka, „torokgyászka” (zsuka), kezes (Bíró Ágoston „Zsukás Guszti”, Bíró Erzsébet)
5. Lassú és sebes csárdás, cepper
6. Örömanya tánca, párnástánc, „haddeltekicsike”, öregzsidós

DVD 2. CSÍKSZENTDOMOKOS 2.

1. Gólya, seprűs tánc (változtatós), öregzsidós
2. Medvés (Tamás Ferenc, Bíró Ágoston „Zsukás Guszti”)
3. Lassú és sebes csárdás
4. Cepper
5. Kezes (Bíró Erzsébet , Bíró Ágoston „Zsukás Guszti”)
6. Orosz zsuka (Albert Gergely)
7. Orosz zsuka (Szabó Illés)
8. Gyors polka
9. Marosszéki
10. Mennybemenős
11. Hejsza

DVD 3. CSÍKSZENTDOMOKOS 3.

1. Hétlépés
2. Lassú és sebes csárdás
3. Féloláhos és orosz zsuka (Bíró Ágoston „Zsukás Guszti”)
4. Mulatónóták (férfiak)
 - Domokosi csárdába...
 - Nékem olyan asszony kell...
 - Új korába repedjen meg a csizmám...

- Kicsi csillag, ha leesik, elterül...
 - Most jövök Gyuláról...
5. Magyar nóták (Szabó Illésné Bíró Rozália)
- Kinek első szent királyunk...
 - Fehér a harisnyám...
6. Mulatónóták (asszonyok)
- Édesanyám meghalok, meghalok...
 - Kicsi tulok, nagy a járom...
 - Édesanyám meghalok, meghalok...
7. Mulatónóták (Bíró Ágoston „Zsukás Guszti”)
- Ha meguntad, babám, vélem életedet...
 - Tiszta szeszből vegyítik a pálinkát...
 - Jobb a bor, jobb a sör, jobb a pálinkánál...
 - Tiszta szeszből vegyítik a pálinkát...

DVD 4. CSÍKSZENTDOMOKOS 4., CSÍKKARCFALVA

1. Színpadi táncbemutató (Csíkszentdomokos)
- Beszélgetés Bíró Ágostonnal a csíkszentdomokosi táncalkalmakról
 - Lassú csárdás
 - Beszélgetés Kedves Erzsébettel a hagyományőrző táncosokról
 - Sebes csárdás
 - Féloláhos, orosz zsuka (Bíró Ágoston „Zsukás Guszti”)
 - Lassú és sebes csárdás (a Háromszék Táncegyüttes táncosainak közreműködésével)
 - Féloláhos (Bíró Ágoston „Zsukás Guszti”)
2. Színpadi táncbemutató (Csíkkarcfalva)
- Adatközlők bemutatása, táncok megnevezései
 - Lassú csárdás
 - Beszélgetés Antal Andrással a táncalkalmakról
 - Lassú és sebes csárdás
 - Sebes csárdás

FELSŐ-MAROS MENTI TÁNCOK ÉS DALLAMOK (DVD 5-6.)

Gyűjtés helye, időpontja: Sepsiszentgyörgy, 1992. május 15–16.

Alkalma, helyszíne: Népzene- és Néptáncfalalkozó a Háromszék Táncegyüttes székházában.

Gyűjtő: Pávai István, Könczei Árpád

Táncosok (Vajdaszentivány):

Mező-Palkó István (sz. 1960.)

Mező Ágnes (sz. Tordai Ágnes 1947.08.16.)

MădărăȚan Dumitru „Mitika” (sz. 1955.06.10.)

MădărăȚan Judit (sz. Bíró Judit 1965.09.16)

Tordai Edit

Veres Gusztáv

Zenészek (Vajdaszentivány):

Horváth Elek „Gömbös” (sz. 1935.06.26) hegedű

Horváth Mihály „Pucus” (sz. 1930.07.07.) háromhúros kontra
Bóné Sándor (sz. 1940.11.02.) cimbalom

Demeter Mihály „Lulus” (sz.1934.10.16.) nagybőgő

DVD 5. VAJDASZENTIVÁNY 1.

1. Sebes forduló, lassú, korcsos, cigánycsárdás, batuka
2. Verbunk (Bóné Sándor)
3. Forduló, lassú, korcsos, cigánycsárdás, batuka
4. Forduló, lassú, korcsos
5. Forduló, lassú, korcsos, cigánycsárdás, batuka

DVD 6. VAJDASZENTIVÁNY 2.

1. Verbunk (Bóné Sándor)
2. Forduló, lassú, korcsos, cigánycsárdás, batuka
3. Forduló, lassú, korcsos, cigánycsárdás, batuka (Színpadi táncbemutató a Háromszék Táncegyüttes közreműködésével)

2. Album

Belső-Mezőségi táncok és dallamok

MAGYARSZOVÁTI TÁNCOK ÉS DALLAMOK (DVD 7–9.)

Gyűjtés helye, időpontja: Sepsiszentgyörgy, 1993. november 27.

Alkalma, helyszíne: Népzene- és Néptáncfalókozó a Háromszék Táncegyüttes székházában.

Gyűjtő: Pávai István, Könczei Árpád

Táncosok (Magyarországtól):

Nagy István „Szűcs” (sz. 1940.03.29.)

Maneszes „Láli” Józsefné Tóth Mária (sz. 1924.10.22.)

Csete Anna (sz. 1948.11.27. Magyarországtól)

Csete István (sz. 1946.08.16.)

Zenészek:

Maneszes Márton (sz. 1938.12.12.) hegedű, ének

Csengeri Árpád (sz. 1948.10.05.) hegedű

Botezán János (sz. 1928.02.10.) háromhúros kontra

Vintilă Ioan „Endre” (sz. 1949.07.08.) háromhúros kontra

Mezei János (sz. 1947.01.02.) nagybőgő

Közreműködők:

Pávai István (háromhúros kontra)

Üsztürü táncházzenekar:

Major Levente István és Moldován Horváth István (hegedű)

Szász József Árpád és Könczei Csongor (háromhúros kontra)

Szász Lőrinc (nagybőgő)

DVD 7. MAGYARSZOVÁT 1.

1. Adatközlők adatainak bemondása
2. Vonulós szászka, kapuzós szászka, ritka szökös
3. Ritka csárdás, csingerálás
4. Ritka csárdás, sűrű csárdás

5. Szökős, târnăveana
6. Sűrű csárdás
7. Magyar csárdás, ritka szökős, târnăveana
8. Hétlépés
9. Târnăveana
10. Târnăveana

DVD 8. MAGYARSZOVÁT 2.

1. Magyar (négyes) énekkel és zenekarral (Maneszes Márton, ének)
 - Édesanyám sok szép szava...
2. Magyar (négyes) énekkel és zenekarral (Maneszes Márton, ének)
 - Tiltanak, babám, tiltanak tőled...
 - Fehér galamb szállt a házra...
3. Magyar (négyes) és sűrű magyar zenekarral
4. Magyar (négyes) és sűrű magyar zenekarral
5. Lassú cigánytánc énekkel és zenekarral (Maneszes Márton, ének)
 - Sajó kutyám, jaj, de mélyen, jaj, de mélyen aluszol...
 - Hogyha tudtad, hogy nem szeretsz szívedből...
6. De-alungu, bărbunc rar, bătuță
7. ȚigăneȚte rar, bătuță

DVD 9. MAGYARSZOVÁT 3.

1. Magyarszováti katonakísérő énekkel és zenekarral (Csete Anna, Maneszes „Láli” Józsefné Tóth Mária ének)
 - A pávának három tolla aranyos...
2. Ritka csárdás énekkel és zenekarral (Csete Anna, Maneszes „Láli” Józsefné Tóth Mária ének)
 - Meg kell a búzának érni...

3. Lassú cigánytánc és ritka csárdás zenekarral, énekkel, kiáltozással (Csete Anna, Maneszes „Láli” Józsefné Tóth Mária ének, kiáltozás)

- Magasan repül a daru, magasan repül a daru, szépen szól...
- Oda fenn a hegytetőn...

4. Mulatónóta, lassú cigánytánc, ritka csárdás, sűrű csárdás énekkel, zenekarral, tánccal, kiáltozással (Közreműködik Pávai István)

- Édesanyám, hol fogok én meghalni... (mulatónóta)
- Azt gondolod, babám, sírok... (ritka csárdás)
- Kicsi tulok, nagy a járom... (ritka csárdás)
- A rucának mitől sáros a tolla... (ritka csárdás)

5. Színpadi műsor:

- Adatközlők bemutatása
- Ritka csárdás, ritka szökős
- Sűrű magyar (Táncol Vintilă Ioan „Endre”, Csengeri Árpád, Botezán János, kísér az Üsztürü táncházzenekar)
- Ritka szökős

MAGYARPALATKAI TÁNCOK ÉS DALLAMOK (DVD 10-11.)

Gyűjtés helye, időpontja: Sepsiszentgyörgy, 1991. november 15.

Alkalma, helyszíne: Népzene- és Néptáncfalóköző a Háromszék Táncegyüttes székházában.

Gyűjtő: Pávai István, Könczei Árpád

Táncosok (Vajdakamarás):

Varró Rozália (sz. 1972.)

Nagy József (sz. 1973.)

Kutas Anna (sz. 1973.)

Nagy Levente (sz. 1974.)

Zenészek:

- Kodoba Béla (sz. 1943.09.14.) hegedű
Kodoba Márton (Martin) (sz. 1941.) hegedű
Codoba Florin (sz. 1977.) hegedű
Matingo Lajos (sz. 1935.) háromhúros kontra
Moldovan Ștefan (sz. 1946.01.17.) háromhúros kontra
Mácsingó Martin „Karcsi” (sz. 1934.03.01.) nagybőgő
Boldi Ioan „Nelu” (sz. 1954.) nagybőgő (színpadi műsorban)

DVD 10. MAGYARPALATKA 1. (zenekari felvételek)

1. Ritka magyar
2. RomâneȚte-n botă
3. Purtată (de a-lungu), bătută
4. Bătută, hărțag
5. Cigány keserves, mulatónóta, ritka csárdás, sűrű csárdás
6. Juhait kereső pásztor
7. Menyasszonykísérő
8. Lassú cigánytánc
9. Ritka csárdás, sűrű csárdás

DVD 11. MAGYARPALATKA 2. (zenekari és táncfelvételek)

1. Lassú cigánytánc, ritka csárdás, ritka szökös
2. Ritka magyar, sűrű magyar
3. Sűrű magyar, verbunk
4. Târnăveana
5. Sűrű magyar (Kodoba Béla, tánc)
6. Sűrű magyar (Moldovan Ștefan, tánc)
7. Târnăveana (Matingo Lajos, tánc)
8. Târnăveana (Mácsingó Martin, tánc)

9. Târnăveana (Kodoba Florin, tánc)
10. RomâneȚte-n botă (Moldovan Ștefan, tánc)
11. Ritka magyar (Matingo Lajos, tánc)
12. Târnăveana (Codoba Florin, tánc)
13. Ritka szökős, sűrű csárdás
14. Lassú cigánytánc, ritka csárdás, ritka szökős (színpadi műsor)

VAJDAKAMARÁSI TÁNCOK (DVD 12)

DVD 12. VAJDAKAMARÁS

1. Színpadi műsor:

- Adatközlők bemutatása
- Ritka csárdás, ritka szökős, sűrű csárdás
- Ritka csárdás, sűrű csárdás (Közreműködik Könczei Árpád, Plugor Judit)
- Sűrű csárdás (Kodoba Béla, Moldovan Ștefan, közreműködik Plugor Judit)
- Târnăveana (Codoba Florin)
- Târnăveana (Matingo Lajos)
- Ritka szökős, sűrű csárdás (Közreműködik Könczei Árpád és Plugor Judit)

3. Album

Észak-Mezőségi és Maros-Küküllővidéki táncok és dallamok

SZÉKI TÁNCOK ÉS DALLAMOK (DVD 13–15.)

Gyűjtés helye, időpontja: Sepsiszentgyörgy, 1992. november 14.

Alkalma, helyszíne: Népzene- és Néptáncfalókozó a Háromszék Táncgyűttes székházában.

Gyűjtő: Pávai István, Könczei Árpád

Táncosok (Szék):

Szabó István „Kicsi Józsi Pista” (sz. 1941.01.27.)

Szabó Rózsa (sz. Gábor Rózsi 1944.09.16.)

Fodor István (sz. 1942.06.01)

Fodor Zsuzsa (sz. 1945.12.26)

Csorba János (sz. 1960.03.15.)

Csorba Róza „Rózsi” (sz. Serestély Rózsa 1962.04.09)

Sallai István (sz. 1940.)

Sallai Sára (sz. Bárdos Sára, 1959.02.21.)

Énekes: özv. Papp Mártonné Filep Mari (sz. 1936.10.14.)

Zenészek:

ifj. Moldován „Ilka” György (sz. 1959.05.21.) hegedű

Moldován Miklós (sz. 1953.03.01.) háromhúros kontra

Szász Lőrinc (táncmuzikáns) nagybőgő

Könczei Árpád (táncmuzikáns) nagybőgő

DVD 13. SZÉK 1.

Özv. Papp Mártonné Filep Mária dalai:

1. Mind azt mondja, ki nem tudja... (magyar)

2. Búra, búra, búbánatra születtem... (keserves)

3. Szarka vagyok, ugrálok... (szarkatánc)

4. Éjfél után kettőt ütött az óra... (lassú)
 5. Mi zörög, mi zörög a sűrű erdőbe... (lassú)
 6. A menyasszony szép virág... (menyasszonykísérő)
 7. Csikarag a szekér... (lakodalmas)
 8. Két út áll előttem, melyiken induljak... (lassú)
 9. Édes uram, de jó kend... (csárdás)
 10. Árva madár mér keseregsz az ágon... (lassú)
 11. Azt hallottam, jó galambom, hogy itt akarsz hagyni... (lassú)
 12. Székvárosi öreg templom harangja... (lassú)
- Zenekari felvételek:*
13. Zenészek adatai
 14. Magyar
 15. Csárdás

DVD 14. SZÉK 2.

1. Magyar, lassú, csárdás, sűrű tempó, ritka tempó, verbunk
2. Sűrű tempó, ritka tempó
3. Porka, hétlépés
4. Csárdás
5. Csárdás
6. Menyasszonykísérő, Rákóczi-mars (lakodalmi induló)
7. Lassú
8. Lassú
9. Lassú
10. Magyar, csárdás, sűrű tempó

DVD 15. SZÉK 3.

1. Magyar
2. Sűrű tempó, ritka tempó
3. Lassú, csárdás

4. Beszélgetés a táncrendről Szabó István „Kicsi Józsi Pistá”-val
5. Lassú, csárdás, porka, hétlépés
6. Csárdás (Szabó István „Kicsi Józsi Pista”, Szabó Rózsa)
7. Csárdás (Fodor István, Fodor Zsuzsa)
8. Csárdás (Sallai Sándor, Sallai Sára)
9. Csárdás (Csorba János, Csorba Róza)
10. Sűrű tempó, ritka tempó
11. Sűrű tempó, ritka tempó
12. Verbunk
13. Ritka tempó
14. Sűrű tempó, ritka tempó (színpadon)
15. Magyar (színpadon)

MAGYARLAPÁDI TÁNCOK ÉS DALLAMOK (DVD 16–17.)

Gyűjtés helye, időpontja: Sepsiszentgyörgy, 1992. november 14.

Alkalma, helyszíne: Népzene- és Néptáncfalókozó a Háromszék Táncegyüttes székházában.

Gyűjtő: Pávai István, Jánosi József, Könczei Árpád, Szalay Zoltán

Táncosok (Magyarlapád):

Székely István (sz. 1942.01.05.)

Szabó Ferenc „Nuci” (sz. 1970.05.01.)

Szabó Sándor „Nuci”

Nagy János

Turzai Tünde

Turzai Gyöngyi

Sipos Gergely Margit

Turzai Szilágyi Hajnalka

Gazsi Annamária

Zenészek:

Sipos Ferenc (sz.1962.02.27.) hegedű

Sipos Márton (sz. 1923. 03.02.) hegedű

Szilágyi András (sz.1966.05.11.) háromhúros kontra

Turzai András (sz.1965.01.25.) nagybőgő

DVD 16. MAGYARLAPÁD 1.

Sipos Márton dalai:

1. Keservesek
 - Bóg a bárány a nagy hegyen...
 - Magas hegyről foly le a víz...
2. Keserves
 - Magas hegyről foly le a víz...
3. Katonakísérő
 - Vágják az erdei utat...
4. Katonakísérő
 - Vágják az erdei utat...
5. Asztali nóta
 - Két domb közé besütött a holdvilág...

Zenekari felvételek:

6. Pontozó
7. Öreges csárdás, csárdás
8. Öreges csárdás
9. Szapora
10. Învărtită (tánccal)
11. Haidău
12. Öreges csárdás
13. Öreges csárdás, csárdás, szapora (tánccal)
14. Menyasszonykísérő verbunk
15. Öreges csárdás

Színpadifelvételek:

16. Öreges csárdás, csárdás
 - Húzd fel, rózsám, a csizmádat...
 - Hideg sincsen, mégis befagyott a tó...
 - Ez a malom de jó helyen van...
17. Sipos Márton dalai
 - Magas hegyről foly le a víz... (keserves)
 - Vágják az erdei utat... (katonakísérő)
 - Két domb közé besütött a holdvilág... (asztali nóta)
 - Bóg a bárány a nagy hegyen... (keserves)
18. Lassú pontozó
19. Öreges csárdás, csárdás, szapora
20. Kapcsos (leánykörtánc)
21. Lassú pontozó

DVD 17. MAGYARLAPÁD 2.

1. Öreges csárdás, csárdás, szapora
2. Csárdás, szapora
3. Öreges csárdás, csárdás
4. Csárdás, szapora
5. Öreges csárdás, csárdás, szapora
6. Lassú pontozó, pontozó
7. Pontozó
8. Színpadi műsor:
 - Kapcsos (leánykörtánc)
 - Pontozó
 - Öreges csárdás, lassú pontozó, csárdás, szapora
9. Színpadi műsor: pontozó

MAGYARSZENTBENEDEKI ÉS CSÁVÁSI TÁNCOK ÉS DALLAMOK (DVD 18.)

Gyűjtés helye, időpontja: Sepsiszentgyörgy, 1993. július 16.

Alkalma, helyszíne: Népzene- és Néptáncfalóközpont a Háromszék Táncegyüttes székházában.

Gyűjtő: Pávai István, Könczei Árpád

Táncosok (Magyarszentbenedek):

Bíró Pál (sz.1932.)

Bíró Pálné Bátori Julianna

Vincze Árpád (sz.1928.)

Vincze Árpádné Tasnádi Julianna

[Székely Károly]

[Székely] Károlyné Pap Zsuzsanna „Zsuzsika”

Vincze Ferenc

Vincze Ferencné Bíró Vilma

Zenészek:

Jámbor István „Dumnyező” (sz.1951.03.) hegedű

Csányi Sándor „Cilika” (sz.1959.08.13.) hegedű

Mezei Ferenc „Csángáló” (sz.1951.10.03.) háromhúros kontra

Csányi Mátyás „Mutis” (sz.1953.08.22.) nagybőgő

DVD 18. MAGYARSZENTBENEDEK, SZÁSZCSÁVÁS

Színpadifelvételek:

1. Magyarszentbenedeki táncok
 - Szegényes, pontozó, csárdás, szökő
 - Szegényes, pontozó
2. Magyarszentbenedeki csárdás
3. Szászcsávási táncok (Mezei Ferenc „Csángáló”)
 - A pontozó és a gyorscsárdás kontravonásai
 - Pontozó
4. Verbunk (Mezei Ferenc „Csángáló”)
5. Hutadí (Jámbor István „Dumnyező”)
6. Ponturi. Hutadí (Csányi Mátyás „Mutis”)

TARTALOM

Mozdulatokba vésett gyökerek	4
Ismertető	6
Székelyföld	8
Felcsík	12
Felső-Maros vidéke	18
Mezőség	24
Maros-Küküllő vidéke	35
1. album - Felcsíki és Felső-Maros menti táncok és dallamok	46
FELCSÍKI TÁNCOK ÉS DALLAMOK	46
DVD 1. Csíkszentdomokos 1.	47
DVD 2. Csíkszentdomokos 2.	47
DVD 3. Csíkszentdomokos 3.	47
DVD 4. Csíkszentdomokos 4., Csíkkarcfalva	48
Felső-Maros menti táncok és dallamok	49
DVD 5. Vajdaszentivány 1.	49
DVD 6. Vajdaszentivány 2.	49
2. album - Belső-Mezőégi táncok és dallamok	50
MAGYARSZOVÁTI TÁNCOK ÉS DALLAMOK	50
DVD 7. Magyarorszáti 1.	50
DVD 8. Magyarorszáti 2.	51
DVD 9. Magyarorszáti 3.	51
Magyarpalatkai táncok és dallamok	52
DVD 10. Magyarpalatka 1. (zenekari felvételek)	53
DVD 11. Magyarpalatka 2. (zenekari és táncfelvételek)	53
VAJDAKAMARÁSI TÁNCOK	54
DVD 12. Vajdakamarás	54
3. album - Észak-Mezőégi és Maros-Küküllővidéki táncok és dallamok	55
DVD 13. Szék 1.	55
DVD 14. Szék 2.	56
DVD 15. Szék 3.	56
MAGYARLAPÁDI TÁNCOK ÉS DALLAMOK	57
DVD 16. Magyarlapád 1.	58
DVD 17. Magyarlapád 2.	59
MAGYARSZENTBENEDEKI ÉS CSÁVÁSI TÁNCOK ÉS DALLAMOK	59
DVD 18. Magyarszentbenedek, Szászcsávás	60